
A VENEZUELAI VÁLSÁG ÉS A CHÁVEZI SZÖVETSÉGI RENDSZER MŰKÖDÉSE

PÁL ZSOMBOR SZABOLCS

AJRC-Elemzések 2018E02

AJRC-Elemzések

Az Antall József Tudásközpont időszaki kiadványa

Felelős kiadó: Antall Péter

Szerkesztő: Baranyi Tamás Péter

Kiadó neve: Antall József Tudásközpont

Kiadó székhelye: 1093 Budapest, Czuczor utca 2.

A kiadó elérhetősége: 1093 Budapest, Czuczor utca 2.

Tel: +36 20 310-87-76

Email: ajtk@ajtk.hu

Web: www.ajtk.hu/kutatas

© Pál Zsombor Szabolcs, 2018

© Antall József Tudásközpont, 2018

ISSN 2416-1446

A VENEZUELAI VÁLSÁG ÉS A CHÁVEZI SZÖVETSÉGI RENDSZER MŰKÖDÉSE

PÁL ZSOMBOR SZABOLCS¹

Bevezetés

2017-ben, a két évvel korábbi törvényhozási választások után a venezuelai parlamentben többségbe kerülő Maduro-ellenes erők és a kormányzó, még a néhai Hugo Chávez által alapított PSUV (*Partido Socialista Unido de Venezuela* – Venezuelai Egyesült Szocialista Párt) közötti ellentétek mind kiélezettebbé váltak. Eközben egyre szembeötlőbbek lettek a Chávez által az országra hagyott, korábban sokak által figyelemre méltó modellváltási kísérletként értelmezett² rendszer ellentmondásai, valamint a Venezuelát a tönk szélére sodró gazdasági problémák. Így – annak ellenére, hogy korábban többen azt gondolták, az ország demokratikusabbá válhat, ha az olajárak csökkenésnek indulnak³ – a mind kétségbeesettebb lépésekre kényszerülő kormány ellen a korábbinál is szélesebb körű nemzetközi tiltakozás bontakozott ki. Egyelőre még kérdés, hogy a mostani berendezkedés és az ország jövőjét latolgató elemzések forgatókönyvei közül végül melyik fog megvalósulni, de az biztos, hogy ezekben a széttagolt ellenzék, illetve a kormányzó elit viselkedésén túl fontos szerep jut majd a külföldi szereplők viselkedésének is.⁴ Ha a rendszert elítélő kormányzatok és nemzetközi szervezetek képesek koordinált és hatékony nyomást gyakorolni az országra, akkor az nagyban felgyorsíthatja a rendszer összeomlását vagy az átmenetet egy új, konszolidáltabb berendezkedésbe. Ha viszont a nemzetközi nyomásgyakorlás nem hatékony, vagy intenzitása csökken, akkor a chávezi berendezkedés még sokáig életben maradhat. A nemzetközi környezet alakulásának van azonban egy másik aspektusa is: a Nicolás Maduro kormányát elítélő, a rendszer megbuktatásában érdekelt feleken túl ugyanis létezik néhány olyan szereplő is, amelyik – legalábbis egyelőre – a mostani kormány túlélésében lehet érdekelt, és ezáltal segíthet elhárítani

3

¹ A szerző az Antall József Tudásközpont EU-V4 Irodájának munkatársa.

² Dömény Zsuzsa: Útkeresés Latin-Amerikában, modellváltási kísérlet Venezuelában. In: *Latin-Amerika balra át!?* MTA Műhelytanulmányok. 2007/2. 33–42.

³ Thomas L. Friedman: The First Law of Petropolitics. *Foreign Policy*. 2006/május–június. 28–36.

⁴ Moises Rendon–Mark L. Schneider: Potenciales Escenarios para el Futuro de Venezuela. *Center for Strategic & International Studies*. 2017. június 20. <<https://www.csis.org/analysis/potenciales-escenarios-para-el-futuro-de-venezuela>> Hozzáférés: 2018. április 26.

bizonyos szankciókat, illetve lélegeztetőgépen tartani az egyre ingatagabb lábakon álló országot. Az ő viselkedésüket azért is érdemes lehet alaposabban megvizsgálni, mert az egyben azt is megmutatja, mennyire volt sikeres az 1998-ban hatalomra kerülő Hugo Chávez által indított venezuelai szövetségépítés.

Hugo Chávezre ugyanis kormányra kerülését követően és több mint egy évtizedes kormányzása közben végig igen aktív külpolitika volt jellemző, nem függetlenül attól a magáról sugárzott missziós képtől, ⁵amelynek értelmében a térség egykori felszabadítóját, Simón Bolívert tette meg egyik legfontosabb előképének – ahogy arra az ország 1999-es alkotmányában elfogadott neve is utal.⁶ Az Egyesült Államokkal, illetve a globális kapitalizmussal szemben megfogalmazott felszabadító szerep⁷ Chávez belpolitikájával összefüggésben külpolitikájának is fontos mozgatórugóját képezte:

Ahogy Miranda és ahogy Bolívar kétszáz évvel ezelőtt a venezuelai néppel együtt felszabadították Venezuelát és a fél kontinenst a spanyol iga alól, úgy most ti is, és mi mindnyájan együtt felszabadítjuk a venezuelai népet. Ez egy új szabadság, a szabadság új gesztája.

Most új szakaszba lépünk, ennek során pedig már nem a politikai, hanem a gazdasági függetlenségünkért harcolunk annak érdekében, hogy a szegénység láncaitól meg tudjunk szabadulni.⁸

[...] a nagyvilágban még alig omlott le a berlini fal és bukott meg a Szovjetunió, alig jelent meg az egységes gondolat és a történelem végének elmélete, és alig kezdődött meg a neoliberais globalizáció korszaka, Venezuelában már feltámadt a nép, hogy tiltakozzon a hegemon szándékok ellen.⁹

Az egykori szabadságharcosnak, Bolívarnak Latin-Amerika felszabadítását követően az is eltökélt szándéka volt, hogy a földrész északi részének, az Amerikai Egyesült Államoknak a mintájára föderatív szervezetben egyesítse a déli szubkontinenst. Ő hozta létre a Kolumbia, Venezuela, Ecuador és Panama területeit magába foglaló, ám végül darabokra hulló Nagy-Kolumbiát is. Ez, vagyis a szűkebb régió egységesítésének, összefogásának Bolívarig visszavezethető gondolata fontos motívumnak számított Chávez politikájában:

⁵ José Pedro Zúquete: *The Missionary Politics of Hugo Chávez. Latin American Politics and Society.* 2008/tavaszi. 91–121.

⁶ Az ország hivatalos neve ugyanis *República Bolivariana de Venezuela*, vagyis Venezuelai Bolívari Köztársaság.

⁷ Zúquete, 98.

⁸ Hugo Chávez Frías: *El golpe fascista contra Venezuela.* Ediciones Plaza, La Habana, 2003. 17

⁹ Chávez, 318.

Már – legalábbis nagy vonalakban – kidolgoztuk az alternatív javaslatot a gazdaság, a politika, a szociális és a nemzetközi politika szintjén; újra fel kell melegítenünk a Latin–Amerika és a Karib-térség népeinek teljes egységéről szóló bolívári elgondolást; a multilateralizmust; azt az elképzelést, hogy a világnak legyenek erőpólusai, és ne unipoláris, hanem multipoláris legyen.¹⁰

A régió összefogásának gondolata tehát a világ multipoláris tételének céljával fogalmazódott meg, ennek a törekvésnek pedig ugyancsak erős Egyesült Államok-ellenes éle volt.

A fenti elgondolások jegyében a chávez-i szövetségi politika több szinten valósult meg. A venezuelai politikus Latin–Amerika és a Karib-térség egyesítését mindenekelőtt regionális együttműködések életre hívásával, illetve a neki tetsző szerveződések erősítésével próbálta meg elérni. Ebben a tekintetben az egyik legfontosabb kezdeményezése a 2004-ben létrehozott ALBA (*Alternativa/Alianza Bolivariana para los Pueblos de Nuestra América* – Bolívári Alternatíva/Szövetség a Mi Amerikánk Népeiért) nevű szövetség volt. Ebben a bolívári alapokat a kubai forradalmi internacionalista eszméssel ötvözve¹¹ megpróbálta egy komplementaritáson és szolidaritáson alapuló szervezetben összefogni a résztvevő államokat. Ez a szerveződés részint az Egyesült Államok szintén egységes régiót megteremteni szándékozó törekvéseivel szemben jött létre. A szövetségnek még ma is tizenegy tagja van, köztük Bolívia, Kuba, Ecuador, Nicaragua és több karib-tengeri állam. Országja jelentős kőolajkincsére alapozva¹² Chávez ezt követően a Karib-térségben, illetve Közép–Amerikában terjesztette tovább a befolyását a 2005-ben általa alapított Petrocaribe elnevezésű, preferenciális olajeladási szisztémát kialakító szövetségével. Ennek keretében a belépő, szénhidrogénekben szegény és az egyre emelkedő kőolajáraknak¹³ kitett államok a piaci ár alatt juthattak kőolajhoz, az ár egy részét pedig igen hosszú lejáratú és alacsony kamatú hitel formájában téríthették vissza. Így az egyes tagállamok GDP-jének tíz vagy akár húsz százalékát is kapcsolatba lehetett hozni a venezuelai programmal.¹⁴

¹⁰ Chávez, 322.

¹¹ Ximena de la Barra–R. A. Dello Buono: From ALBA to CELAC: toward ‘Another integration’? NACLA Report on the Americas. 2012/2. 34.

¹² William Espronceda Rodríguez–Yiliam Cobas: La política exterior de Venezuela hacia los países de la CARICOM. In: *El regionalismo “post-liberal” en América Latina y el Caribe: Nuevos actores, nuevos temas, nuevos desafíos. Anuario de la Integración Regional de América Latina y el Gran Caribe* 2012. 321–338. Szerk.: Andrés Serbin–Laneydi Martínez–Haroldo Ramanzini Júnior. Coordinadora Regional de Investigaciones Económicas y Sociales, Buenos Aires, 2012. 327.

¹³ Average annual OPEC crude oil price from 1960 to 2018 (in U.S. dollars per barrel). Statista. The Statistics Portal. <<https://www.statista.com/statistics/262858/change-in-opec-crude-oil-prices-since-1960/>> Hozzáférés: 2018. május 15.

¹⁴ David L. Goldwyn–Cory R. Gill: *The Waning of Petrocaribe? Central America and Caribbean Energy in Transition*. Atlantic Council, Adrienne Arsht Latin America Center, Washington, 2016. 5.

Az új évezred első évtizedében kibontakozó baloldali fordulat nyomán emellett Chávez igyekezett Latin-Amerika Venezuelától délebbre eső részeivel is szorosabbra fűzni kötelékeit. Emellett a nagyjából 1990-től kezdődő liberális regionalizmussal szemben, a térségben kibontakozó baloldali előretöréssel párhuzamosan megjelent (poszt)liberális regionalizmus jegyében¹⁵ – ez esetben is élve a jelentős szénhidrogénvagyonából származó befolyással – igyekezett fontos geopolitikai szereplőként pozicionálni országát. A korábbi regionális együttműködéseknek átpolitizáltabb szervezetek keretében¹⁶ célja hosszú távon ebben az esetben is egy, az Egyesült Államokkal szembeni latin-amerikai ellenpólus megteremtése, valamint saját rendszerének exportja volt. Ez utóbbit szolgálta például a CELAC (*Comunidad de Estados Latinoamericanos y Caribeños* – Latin-amerikai és Karibi Államok Közössége) nevű, a térség harminchárom államát tömörítő, a posztneoliberális regionalizmus talaján álló¹⁷ szervezet 2010-es felállítása. Ennek kapcsán Chávez ki is jelentette: „Az Amerikai Államok Szövetsége elavult, manipulatív törekvések befolyásolják, és az Egyesült Államok uralja [...] [a CELAC] pedig új szellemiséggel, a politikai, gazdasági és társadalmi integráció fegyvereként született meg.”¹⁸ A venezuelai politikus érdekeit a közösségen belül azáltal is hathatósan érvényesíteni tudta, hogy az „egy ország, egy szövetat”-elv érvényesülése révén, korábban említett szövetségrendszerait felhasználva könnyen elő tudta mozdítani a saját elképzeléseit. A CELAC körüli bábáskodáson túl a brazilokétól eltérő prioritásokat képviselve tevékeny részt vállalt az UNASUR (*Unión de Naciones Suramericanas/ União de Nações Sul-Americanas* – Dél-amerikai Nemzetek Uniója) útnak indításában,¹⁹ intézményi rendszerének,²⁰ ideológiájának kiformalásában, és mindent megtett, hogy Venezuela a szubkontinens déli csücskét összefogó Mercosurnak is tagja lehessen. Eközben a chávez politikai fontos részét képezte az is, hogy az Egyesült Államok kezdeményezéseit, mindenekelőtt pedig az amerikai szabadkereskedelmi

¹⁵ Andrés Serbin–Laneydi Martínez–Haroldo Ramanzini Júnior: Introducción. In: *El regionalismo “post-liberal” en América Latina y el Caribe: Nuevos actores, nuevos temas, nuevos desafíos. Anuario de la Integración Regional de América Latina y el Gran Caribe* 2012. 5–16. Szerk.: Andrés Serbin–Laneydi Martínez–Haroldo Ramanzini Júnior. Coordinadora Regional de Investigaciones Económicas y Sociales, Buenos Aires, 2012. 10.

¹⁶ Serbin–Martínez–Ramanzini, 13.

¹⁷ Raúl Bernal-Meza: *Modelos o esquemas de integración y cooperación en curso en América Latina (UNASUR, Alianza del Pacífico, ALBA, CELAC): una mirada panorámica*. Ibero-Amerikanisches Institut Preußischer Kulturbesitz, Berlin, 2013. 15–17.

¹⁸ Nace la CELAC, un nuevo bloque americano impulsado por Hugo Chávez. *Dipublico.org*. 2012. december 4. <<https://www.dipublico.org/8191/nace-la-celac-un-nuevo-bloque-americano-impulsado-por-hugo-chavez/>> Hozzáférés: 2018. június 13.

¹⁹ Rita Giacalone: Venezuela en Unasur: integración regional y discurso político. *Desafíos*. 2013/1. 131.

²⁰ Giacalone, 136.

övezetet ötletét megtorpedózza – valójában már az ALBA is ez utóbbi alternatívájaként jött létre.²¹

Az egykori venezuelai vezető azonban nemcsak a térségben törekedett kapcsolatai megszilárdítására: globálisan is kereste az olyan partnereket, akikkel szándékai szerint megerősíthette magát az az Egyesült Államokkal szemben, és előmozdíthatta fő stratégiai célját, a többpólusú világ megteremtését. Részint ennek is köszönhető, hogy a múlt évszázad végén globális nyitást hirdető és a latin-amerikai nyersanyagok iránt élénk érdeklődést mutató, a régióból fokozatosan visszahúzódó Egyesült Államok után maradt űr betöltésére törekvő Kína egyik legfontosabb térségbeli partnerévé,²² illetve befektetési²³ és hitelezési²⁴ célpontjává vált. Chávez ugyan próbálta hangsúlyozni a kapcsolat ideológiai jellegét, és kijelentette: „[Mao] katonai írásait olvasva én is maoistává váltam”,²⁵ a kínaiakat viszont leginkább az üzlet és a venezuelai olaj érdekelte.²⁶ Az üzleti kapcsolatok felfutásának bizonyítéka, hogy jelenleg az Egyesült Államok után Kína Venezuela második legnagyobb kereskedelmi partnere: az ország 4,9 milliárd dollár értékben exportál ide, míg az Egyesült Államokba 10,3 milliárd dollár értékben, az innen érkező export pedig 2,52 milliárd dollárra rúg, szemben az Egyesült Államok 5,06 milliárd dollár értékű importjával.²⁷ Venezuela célja valószínűleg az is lehetett, hogy csökkentse gazdaságának az Egyesült Államokba irányuló olajexporttól való függőségét, ám ezen a téren, ahogy a fenti számok is mutatják, a venezuelai politikus sikere mérsékeltnek bizonyult.

Egy másik nagy, az Egyesült Államok potenciális ellenpólusát jelentő ország felé tekintve, Venezuela Oroszországgal is megerősítette kapcsolatait. Ennek egyik kulcsmomentuma, hogy 2005-től kezdve több fegyverszállítási egyezményt is kötöttek – párhuzamosan azzal, hogy az Egyesült Államok beszüntette az országba irányuló fegyverszállításait.²⁸ Ezzel együtt a két ország polgári-katonai, gazdasági kapcsolatai is fokozatosan megerősödtek, együttműködésük pedig számos területre kiterjedt.²⁹

²¹ Rodríguez–Cobas, 328.

²² Roger F. Noriega: Chávez and China: Challenging U.S. Interests. *American Enterprise Institute, Latin American Outlook*. 2010/augusztus.

²³ Roland Avendando–Angel Melguizo–Sean Miller: Chinese FDI in Latin America: New Trends with Global Implications. *Atlantic Council, Adrienne Arsht Latin America Center*. 2017/június. 7.

²⁴ Avendando–Melguizo–Miller, 14.

²⁵ Ludmila Vinogradoff: Chávez se declara maoísta al recibir al presidente de China. *El País*. <https://elpais.com/diario/2001/04/17/internacional/987458414_850215.html> Hozzáférés: 2018. május 16.

²⁶ Noriega, 2010. 2.

²⁷ Venezuela. *The Observatory of Economic Complexity*. <<https://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/ven/>> Hozzáférés: 2018. július 2.

²⁸ Jeremy Wolland: Venezuela, Russia Sign Weapons Deal. *Arms Control Today*. 2006/szeptember. 39.

²⁹ Carlos A. Romero: La política exterior de la Venezuela bolivariana. *Plataforma Democrática, Working Paper*. 2010/július. 26–27.

Ez a folyamat nem független az oroszok térségbe történő visszatérésének folyamatától³⁰ – a korábban a szubkontinensen népszerű baloldali és forradalmi mozgalmakkal, illetve kormányokkal, valamint függetlenségre törekvő politikusokkal ugyanis az egykori Szovjetunió jó kapcsolatokat ápolt.³¹ Mindez azt is jelzi, hogy az oroszok valószínűleg valamelyest más indíttatásból kezdték megerősíteni a jelenlétüket a térségben, mint a kínaiak. Az üzlet mellett ugyanis az is a céljaik közé tartozhatott – és tartozik valószínűleg még ma is –, hogy megmutassák: nemzetközi szinten is képesek az erőprojekcióra, és saját „hátsó udvarában” is képesek borsot törni az Egyesült Államok orra alá.³² Ez pedig összevágott Venezuela elképzeléseivel is, mivel az ország 2007 és 2013 közötti időszakra meghatározott stratégiai programjában Oroszországgal kapcsolatban két politikai cél is meghatározásra került: megszilárdítani azt a mind erősebb politikai szövetséget, melynek alapját a közös antiimperialista érdekek jelentik, illetve megerősíteni ennek a szövetségnek a nemzetközi szervezetekben képviselt álláspontját.³³ Érdekes, hogy míg a terv ezekben a törekvésekben Oroszországon kívül partnerként jelölte meg még Iránt, Szíriát és Fehéroroszországot is, a kommunista Kínáról ezen a ponton nem tett említést – ez pedig talán szintén érzékelteti az orosz és kínai jelenlét Caracas által is érzékelt különböző stratégiai természetét.

Említés történt viszont egy másik regionális középhatalomról, Iránról – és valóban, a két előző hatalmas partner mellett Venezuela ezzel az országgal ugyancsak stratégiai, gazdasági-politikai együttműködést alakított ki. Ez elsősorban Mahmúd Ahmedinezsád elnöksége alatt vált igazán meghatározóvá, jóllehet a két ország politikai kapcsolatai ennél sokkal korábbra, egészen az OPEC alapításáig visszanyúlnak. A két ország egymásra találásának hátterében az áll, hogy Irán önálló politikai vonalvezetése, az Egyesült Államok embargós politikája miatt bekövetkező elszigeteltsége és Mahmúd Ahmedinezsád elnök elképzelései jól rezonáltak a venezuelai törekvésekkel.³⁴ A 2005-ben megválasztott iráni elnök több latin-amerikai állam felé is nyitott, részben, hogy támogatást találjon akkori nukleáris programjához, részben pedig, hogy valamilyen mértékű választ tudjon adni arra a kihívásra, amelyet az Egyesült Államoknak a perzsa állam közelebbi érdekszférájában bekövetkező egyre

³⁰ Vladimir M. Danov: Rusia en América Latina (y viceversa). *Nueva Sociedad*. 2010/március-április. 4.

³¹ R. Evan Ellis: The New Russian Engagement with Latin America: Strategic Position, Commerce, and Dreams of the Past. *U.S. Army War College, Strategic Studies Institute*. 2015/június. 4–6.

³² Ellis, 2015. 8–9.

³³ *Proyecto Nacional Simón Bolívar. Primer Plan Socialista. Desarrollo económico y socialista de la nación, 2007–2013*. Presidencia de la República Bolivariana de Venezuela, Caracas, 2007. 47.

³⁴ Ely Karmon: Iran Challenges the United States in Its Backyard, in Latin America. *American Foreign Policy Interests*. 2010/5. 276.

erőteljesebb beavatkozása jelentett. Emellett nyilvánvalóan külföldi sikerekkel is erősíteni kívánta otthoni támogatását. Chávez 2006-os teheráni látogatása során így fejezte ki a két országot összehozó érdekközösséget:

Mi örökké Iránnal és önnel fogunk tartani. Amíg fennáll közöttünk az egység, képesek leszünk győzedelmeskedni az Egyesült Államok imperializmusa felett, ám ha ez az egység megtörik, az út szélére löknek bennünket. [...] Ha az Egyesült Államok birodalma sikerrel szilárdítja meg az uralmát, az emberiségnek nem lesz többé jövője. Éppen ezért meg kell mentenünk az emberiséget, és véget kell vetnünk az észak-amerikai birodalomnak.³⁵

Hatásos kijelentésekben egyébként Ahmedinezsád sem maradt el tőle, amikor egy évvel később így nyilatkozott:

Országaink erős országok. Irán már most vezető hatalom, Venezuela pedig úton van afelé, hogy azzá váljon. A világot bipolárisra akarjuk tenni. Nem akarjuk, hogy [csak az Egyesült Államok] legyen az egyedüli hatalom. [...] [Az Egyesült Államok] mérhetetlen arroganciája ellenére, mi [Irán és Venezuela] a világ leigázott és elnyomott nemzeteink pártján vagyunk.³⁶

A Venezuelával való nexus igen fontosnak bizonyult Irán számára abból a szempontból is, hogy ezáltal számos más térségbeli országgal is könnyebben kapcsolatba tudott lépni. Bár a Közel-Keleten Chávez más potenciális szövetségeket is igyekezett kiépíteni, például Líbiában, Irakban vagy Szíriában, ezek a relációk kevésbé bizonyultak gyümölcsözőnek, mint az iráni kapcsolat. Ráadásul az itteni potenciális partnerként szóba jövő erők a 2000-es évek első évtizede alatt mind elvéreztek, visszaszorultak vagy súlyos konfliktusokkal találták szemben magukat.

A fenti, jelentősebb hatalommal bíró országok mellett azonban nem szabad elfelejteni a legfőbb ideológiai partnerrel, Kubával ápolts kapcsolatokat sem, hiszen Chávez már 1999-es havannai látogatása során kijelentette: „Venezuela pont azok felé a tengerek felé igyekszik, amerre a kubai nép is. A boldogság, a valódi társadalmi igazságosság és a béke tengere felé.”³⁷ Mivel a kubai berendezkedés saját bevallása szerint már kora ifjúságától

³⁵ Damásó Jiménez: Irán y Venezuela: Una relación estratégica que terminó en quiebre comercial. *La Platilla*. <<https://www.lapatilla.com/site/2018/02/20/iran-y-venezuela-una-relacion-estrategica-que-termino-en-quiebre-comercial/>> Hozzáférés: 2018. május 18. A két idézett részlet a látogatás két különböző eseményén hangzott el.

³⁶ Iran and Venezuela vow united front. Chavez and Ahmedinejad say collapsing currency prelud to end of “US imperialism”. *Aljazeera*. 2007. november 20. <<https://www.aljazeera.com/news/middleeast/2007/11/20085251333759501.html>> Hozzáférés: 2018. május 18.

³⁷ Enrique Krauze: Mares de infelicidad. *El País*. 2015. február 23. <https://elpais.com/elpais/2015/02/18/opinion/1424287396_117451.html> Hozzáférés: 2018. május 18.

kezdve meghatározó hatást gyakorolt rá, mindig meglehetősen nagyvonalú, a szigetország szolgáltatásaiért cserébe jelentős mennyiségű olcsó kőolajat biztosító üzleteket kötött példaképe forradalmi úton járó országával.³⁸ Irán mellett tehát velük sikerült a legszorosabb és legmélyebb együttműködés kialakítása Cháveznek, és titkosszolgálati és katonai segítségnyújtása révén kettejük közül is elsősorban Kuba hatása tekinthető igazán meghatározónak Venezuelára.³⁹ A katonai együttműködés következtében ráadásul az egyes kubai–venezuelai fegyvernemek együttesen már egész jelentős régiós erővé teszik a két országot.⁴⁰ Kubán kívül a Latin-Amerikán a 2000-es évek első évtizedében végigsöprő, a baloldali kormányzatok megerősödését maga után vonó „rózsaszín hullám”⁴¹ keretében Cháveznek több hasonló ideológiai alapokon álló kormánnyal sikerült baráti, támogató viszonyt kialakítani. Közülük a legjelentősebbeknek mindenekelőtt Bolívia, Ecuador és Nicaragua kormányai tekinthetők.

Nicolás Maduro, Chávez utódja

Miután Hugo Chávez 2013-ban meghalt, a helyére Nicolás Maduro lépett. A puszta tény, hogy ő 2012 és 2013 között Chávez alelnökeként, 2006 és 2012 között pedig külügyminisztereként szolgált, azt vetítette előre, hogy a venezuelai külpolitika alapelvei változatlanok maradnak. Ennek ellenére számos körülmény hatott abba az irányba, hogy a jelenlegi elnök változtasson a korábbi irányvonalon vagy legalábbis annak hangsúlyain. Chávez elnökségének utolsó évében, 2012-ben a kőolaj hordónkénti ára történelmi csúcson, 109,45 dolláron tartózkodott, ám innen 2014-ig előbb lassú ütemben egészen a 96,29 dolláros árig süllyedt, majd ezt követően zuhanni kezdett, és meg sem állt a 2015-ös 49,49 dolláros, illetve a 2016-os 40,68 dolláros árig.⁴² Ugyan a piaci helyzet azóta némileg konszolidálódott, de a fenti folyamat alapjaiban kérdőjelezte meg az elsősorban a kőolajbevételekből finanszírozott venezuelai külpolitika fenntarthatóságát.⁴³ Eközben több barátságos, szövetséges kormány háttérbe szorulásával

10

³⁸ Ted Piccone–Harold Trinkunas: The Cuba–Venezuela Alliance: The Beginning of the End? *Brookings Institute, Latin American Initiative, Policy Brief*. 2014/június. 1.

³⁹ Piccone–Trinkunas, 2014. 5.

⁴⁰ Hernán Yáñez: The Cuba–Venezuela Alliance: “Emancipatory Neo-Bolivarismo” Or Totalitarian Expansion? *University of Miami, Institute for Cuban & Cuban–American Studies, Occasional Paper Series*. 2005/december. 9.

⁴¹ Az angolul *pink tide* (spanyolul *mareja rosa*, portugálul pedig *onda rosa*) néven ismertté vált fogalom arra a folyamatra utal, mely során a 20. század végén, illetve a 21. század első éveiben a korábban inkább neoliberais irányultságú kormányzatokat Latin-Amerikában fokozatosan baloldali kormányok váltották fel.

⁴² Average annual OPEC crude oil price from 1960 to 2018 (in U.S. dollars per barrel). *Statista*. <<https://www.statista.com/statistics/262858/change-in-opec-crude-oil-prices-since-1960/>> Hozzáférés: 2018. június 14.

⁴³ Carlos A. Romero–Victor M. Mijares: From Chávez to Maduro: Continuity and Change in Venezuelan Foreign Policy. *Contexto Internacional*. 2016/január–április. 188.

– például Argentínában vagy Brazíliában – Maduro politikai manőverezési készsége is szűkebb keretek közé szorult.⁴⁴ Ráadásul a térség iránt érdeklődő jelentősebb szereplők orientációit illetően is átrendeződés volt megfigyelhető ebben az időszakban, hiszen míg például Kína mellett Oroszország mind erősebben kezdett megjelenni az egész régióban – jóllehet aktivitása továbbra sem volt Kínához mérhető⁴⁵ – Irán szerepe az új elnök, Hasszán Róhani színrelépésével csökkent, és inkább retorikai és szimbolikus szinten élt csak tovább.⁴⁶ Mindezek ellenére Maduro egyelőre igyekszik, hogy elődjei vállalásainak eleget tegyen, tehát fenntartsa a chávez-i külpolitikai örökséget és szövetségi rendszert. Az olajárak 2014-es összeomlását követően a sokasodó belpolitikai problémák miatt 2017-ben kialakult kritikus helyzetben érdekes és tanulságos áttekinteni, mennyire hatékonyan működnek az ország korábban kiépített szövetségi kapcsolatai, és mi várható majd tőlük a jövőben. 2017 elején ugyanis Maduro kormányszata feloszlatta az ellenzék uralta parlamentet, jogait pedig a legfelsőbb bíróság kezébe játszotta át. Ennek nyomán tömeges tüntetések kezdődtek a kormány ellen, amelyek ellen a kormányzat számos jogtipró atrocitást elkövetve igyekezett fellépni. Maduróék erőskezű fellépésének köszönhetően pedig a nemzetközi szinten a korábban is nagyobb ösztűz alá került a regnáló venezuelai vezetés.

A karibi államok, Bolívia, Ecuador és Nicaragua

Amikor márciusban a földrész majdnem minden államát sorai között tudó Amerikai Államok Szervezetének (AÁSZ) állandó tanácsa rendkívüli közgyűlést akart összehívni a venezuelai helyzettel kapcsolatban, a szervezet harmincöt tagja közül csak tizenkilenc fogadta el a határozatot a külügyminiszterek összehívásával és a venezuelai kérdés közös megvitatásával kapcsolatban.⁴⁷ Bolívia, Ecuador, Nicaragua, Suriname, valamint a karibi államok közül Antigua és Barbuda, Haiti, Saint Kitts és Nevis, Saint Vincent és a Grenadine-szigetek, valamint Saint Lucia a határozat ellen szavazott, El Salvador és a Dominikai Köztársaság pedig tartózkodott a szavazástól.⁴⁸ Hasonló történt a szervezet soron

11

⁴⁴ Romero–Mijares, 2016. 188–189.

⁴⁵ Ellis, 2015. 17.

⁴⁶ Dr. Ely Karmon: Iran in Latin America: President's Rouhani's Era. *International Institute for Counter-Terrorism*. 2014/október. 3–6.

⁴⁷ ¿Cuáles son los países que apoyan al gobierno de Venezuela en la OEA? *BBC Mundo*. 2017. április 27. <<http://www.bbc.com/mundo/noticias-america-latina-39733275>> Hozzáférés: 2018. május 22.

⁴⁸ Az országok listáját érdemes összevetni az ALBA tagságával (Venezuela, Antigua és Barbuda, Bolívia, Kuba, Dominikai Közösség, Ecuador, Grenada, Nicaragua, Saint Kitts és Nevis, Saint Lucia, Saint Vincent és a Grenadine-szigetek), illetve a Petrocaribe (Antigua és Barbuda, Bahama-szigetek, Belize, Kuba, Dominikai Közösség, Dominikai Köztársaság, Grenada, Guyana, Jamaica, Saint Lucia, Saint Kitts és Nevis, Saint Vincent és a Grenadine-szigetek, Suriname, Venezuela, Haiti és Nicaragua) tagjainak neveivel.

következő találkozóin is, melyeket aztán júniusban ezekkel a szakokkal jegelt a soros elnökséget vivő guatemalai külügyminiszter, Carlos Morales: „Nem szeretném, ha a félteke még tovább szakadna. Muszáj megoldásokat keresnünk, muszáj folytatnunk az itt megkezdett párbeszédet, ezt pedig csak úgy tudjuk megtenni, ha határozatlan ideig nem zárjuk le a mostani ülést.”⁴⁹ Ezen az ülésen Saint Vincent és a Grenadine-szigetek, Saint Kitts és Nevis, a Dominikai Közösség, valamint Nicaragua és Bolívia szavaztak a határozat ellen, miközben Haiti, a Dominikai Köztársaság, Grenada, Trinidad és Tobago, illetve Antigua és Barbuda tartózkodtak a szavazáson.⁵⁰ Ezt követően több mint egy fél évvel később, 2018 februárjában ült össze újra a szervezet, hogy határozatot fogadjon el az áprilisban tervezett venezuelai elnökválasztás elnapolásáról, illetve igazságos, szabad és mindenki számára egyenlő feltételeket biztosító megrendezéséről. Ezúttal végül – öt ellenszavazat, nyolc tartózkodás és két távolmaradás mellett⁵¹ – az állandó tanácsnak sikerült a fenti elemeket tartalmazó határozatot elfogadnia.⁵² Ugyanakkor a dokumentumban több ország tiltakozása miatt továbbra sem sikerült felfüggeszteni Venezuela tagságát, pedig több olyan hang is hallható, amely szerint ebben az esetben ez helyénvaló és időszerű lenne, hiszen az AÁSZ egyébként sem túlságosan nagy tekintélyét az ügy tovább rombolja, és a hathatós fellépésre való képtelensége miatt egyre inkább jelentéktelenné válik.⁵³ A szervezet főtitkára, Luis Almagro pedig Maduro 2018-as sikeres újraválasztását követően is csak annyit tudott mondani, tovább fognak küzdeni, hogy még keményebb szankciókkal sújtsák az országot, de azt nem árulta el, hogyan szerzi meg ehhez a határozatokat folyamatosan blokkoló államok támogatását.⁵⁴

⁴⁹ Anthony Esposito: Ministers at OAS Meeting Fail to Agree on Venezuela Resolution. *U.S. News & World Report*. 2017. június 19. <<https://www.usnews.com/news/world/articles/2017-06-19/mexico-says-seeking-consensus-resolution-on-venezuela-at-oas>> Hozzáférés: 2018. május 23.

⁵⁰ Andrés Oppenheimer: Caribbean countries should be ashamed of supporting Venezuela at OAS meeting. *Miami Herald*. 2017. június 21. <<http://www.miamiherald.com/news/local/news-columns-blogs/andres-oppenheimer/article157463039.html>> Hozzáférés: 2018. május 23.

⁵¹ Az ellenszavazatokat Bolívia, a Dominikai Közösség, Suriname, Saint Vincent és a Grenadine-szigetek, illetve Venezuela adta le. A tartózkodók Belize, a Dominikai Köztársaság, Ecuador, El Salvador, Haiti, Nicaragua, Saint Kitts és Nevis, valamint Trinidad és Tobago voltak. Antigua és Barbuda, illetve Grenada pedig nem vett részt a szavazáson. L. William Jaylor: The OAS calls on Venezuela to delay its elections. It won't make a difference. *Global Americans*. 2018. február 28. <<https://theglobalamericans.org/2018/02/oas-calls-venezuela-delay-elections-wont-make-difference/>> Hozzáférés: 2018. május 25.

⁵² Resolución sobre los últimos acontecimientos en Venezuela. *Organización de los Estados Americanos*. CP/RES. 1095/18, 2018. február 23. <http://scm.oas.org/doc_public/spanish/hist_18/cp38731s03.doc> Hozzáférés: 2018. május 25.

⁵³ Federico Puglie: In a hemisphere of crises, low-profile OAS faces 'irrelevancy trap.' *The Washington Times*. 2018. március 1. <<https://www.washingtontimes.com/news/2018/mar/1/organization-american-states-faces-irrelevancy-dur/>> Hozzáférés: 2018. május 25.

⁵⁴ OAS/OEA TV: Mensaje del Secretario General de la OEA sobre elecciones en Venezuela. Vimeo. 2018. május 21. <<https://vimeo.com/271170003>> Hozzáférés: 2018. május 23.

Ahogy látható, az AÁSZ hathatósabb fellépésének megakadályozásában kulcsszerep jut Venezuela karibi szövetségeseinek, illetve azoknak a hagyományos harcostársainak, akikkel továbbra is azonos ideológiai platformon van: Bolíviának, Ecuadornak, a Dominikai Köztársaságnak és Nicaraguának. Közülük talán Bolívia számít Venezuela egyik leghangosabb támogatójának: elnöke, Evo Morales minden fórumon kiáll Maduro és rendszere mellett, és az ő retorikája sem volt mentes a drámai elemektől: „Amikor Venezuelát védjük, akkor lényegében egész Latin-Amerikát óvjuk az észak-amerikai kormány azon törekvéseitől, hogy rátegye a kezét a régió országainak természeti erőforrásaira.”⁵⁵ Sőt, már-már maga Maduro is mintegy 21. századi Bolívárként jelenik meg: „Kétszáz évvel ezelőtt Bolívar harcolt a #PatriaGrande [vagyis a latin-amerikai szabadságharcos, Simón Bolívar által elképzelt dél-amerikai egység] függetlenségéért. Ma pedig Maduro harcol az északi agresszióval szemben a #PatriaGrande szuverenitásáért.”⁵⁶ Eközben az Egyesült Államokat retorikájában ő is egy más országok belpolitikájába beavatkozó, puccsista hatalomként festi le az ügy kapcsán (is).⁵⁷

A korábbi ideológiai szövetséges, a tavaly leköszönő ecuadori elnök, Rafael Correa már óvatosabban fogalmazott, amikor a párbeszéd és az új választások fontosságát hangsúlyozta a válság megoldásában.⁵⁸ Ugyanakkor relativizálta a kormánynak az erőszak kialakulásában játszott felelősségét, és felhívta a figyelmet az országot érő támadások hipokrita voltára is, mivel míg Venezuelát kemény támadások érik a nemzetközi szinten, Brazília esete felett, ahol szerinte az elnöki tisztségéből 2016-ban visszahívott Dilma Rousseffet puccsal távolították el, a nemzetközi közösség szemet huny, ugyanúgy, ahogy más – általa meg nem nevezett – országokban a tüntetők ellen alkalmazott erőszak esetében is.⁵⁹ A májusban Correa helyére lépő és vele egy ideológiai platformon lévő Lenín Moreno nem sokkal beiktatása után szintén nyilatkozatban állt ki Venezuela függetlenségének tiszteletben tartása mellett:

⁵⁵ “Defender a Venezuela es defender América Latina”, destaca presidente Evo Morales. Telesur. 2017. augusztus 20. <<https://www.telesurtv.net/news/Defender-a-Venezuela-es-defender-America-Latina-destaca-presidente-Evo-Morales-20170820-0003.html>> Hozzáférés: 2018. május 25.

⁵⁶ Evo Morales Ayma (evoespueblo): Hace 200 años... Twitter. 2017. augusztus 20., 9.33. <<https://twitter.com/evoespueblo/status/899308361811939328>> Hozzáférés: 2018. május 25.

⁵⁷ L. részletesebben a bolíviai elnök „Maduro”-kulcsszót tartalmazó tweetjeit: <<https://twitter.com/search?q=maduro%20from%3Aevoespueblo&src=typd>>

⁵⁸ Rafael Correa: ‘La situación de Venezuela puede resolverse con elecciones’. *El comercio*. 2017. május 17. <<http://www.elcomercio.com/actualidad/rafaelcorrea-situacion-nicolasmaduro-venezuela-elecciones.html>> Hozzáférés: 2018. május 25.

⁵⁹ Correa dice que Maduro “no es gente violenta”. *Agencia EFE*. 2017. június 23. <<https://www.efe.com/efe/america/politica/correa-dice-que-maduro-no-es-gente-violenta/20000035-3306348>> Hozzáférés: 2018. május 25.

Ecuador tiszteletben tartja a minden államot megillető elidegeníthetetlen jogot saját politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális berendezkedésének megválasztására, mivel ez alapvető feltétele annak, hogy biztosítsa a nemzetek békés együttélését és a béke megerősítését. Az országunk nemzetközi kapcsolatait meghatározó alkotmányos elvekkel összhangban Ecuador továbbra is tiszteletben tartja a venezuelai népet, illetve annak jogát saját akaratának kifejezésére. Elítéljük, hogy államok más államok belügyeibe avatkozzanak, és indítványozzuk a viták, illetve ellentétek békés úton történő megoldását. A nemzeti kormány megerősíti, hogy támogatja és figyelemmel kíséri az egész, a testvérországában békét és megbékélést elérni kívánó párbeszédet.⁶⁰

Hivatalba lépése óta viszont Moreno szemmel láthatólag eltávolodott elődjétől és annak politikai hagyatékától. Ez megfigyelhető külpolitikai vonalvezetésén is, hiszen 2017 augusztusában egy nyilatkozatában már aggasztónak nevezte a venezuelai helyzetet, a politikai foglyok magas számát, és elutasította, hogy emberek élete ideológiai kérdéseknek essen áldozatul.⁶¹ Ezzel valószínűleg megkezdte az elszakadást Correa korábbi ideológiai szövetségeseitől, és belekezdett saját, független politikai profiljának kialakításába.⁶² A most tavasszal nyolcadszorra megrendezésre kerülő összamerikai csúcstalálkozó, a Cumbre de los Americas előtt pedig lényegében megismételte a korábbi kritikáit, miközben annyiban azért ki is állt Maduro mellett, hogy a perui államfő kezdeményezésével szemben támogatta a venezuelai kormányfő részvételét a megbeszélésen.⁶³ Hasonlóan dodonai, de nem a feltétlen támogatásról tanúságot tevő nyilatkozatot adott ki Moreno Maduro 2018-as májusi újraválasztását követően is:

...kifejezzük a venezuelai testvérek nehéz helyzete, illetve az ellenzék legutóbbi választási folyamatban való részvétele felett érzett aggodalmunkat.

Megerősítjük az összes politikai és társadalmi szereplőhöz intézett felhívásunkat azzal kapcsolatban, hogy nyíljon tér a tolerancia és a béke

⁶⁰ El Ecuador ratifica su apoyo a todo proceso que busque la paz en Venezuela. *Radio Huancavilca*. 2017. július 31. <<http://radiohuancavilca.com.ec/politica/2017/07/31/ecuador-ratifica-apoyo-proceso-busque-la-paz-venezuela/>> Hozzáférés: 2018. május 25.

⁶¹ ACN: Lenin Moreno rechaza actuaciones de Nicolás Maduro. *Youtube*. 2017. augusztus 15. <<https://www.youtube.com/watch?v=fEiMMzymTsY>> Hozzáférés: 2018. május 29.

⁶² Emili J. Blasco: Ecuador empieza a distanciarse del bolivarianismo. *ABC*. 2017. 08. 23. <http://www.abc.es/internacional/abci-ecuador-empieza-distanciarse-bolivarianismo-201708212037_noticia.html> Hozzáférés: 2018. május 29.

⁶³ Lenín Moreno, Pdte. de Ecuador: “Cuando Correa se empecinó en reelegirse, el asunto se volvió sombrío”. *CNN Chile*. 2018. március 10. <<http://www.cnnchile.com/noticia/2018/03/10/lenin-moreno-pdte-de-ecuador-cuando-correa-se-empecino-en-reelegirse-el-asunto-se>> Hozzáférés: 2018. május 29.

jegyében zajló, a demokratikus megoldáshoz és a végérvényes megbékéléshez elvezető párbeszéd-folyamat előtt ebben a testvérünk, a Venezuelai Köztársaság által most átélt történelmi pillanatban.⁶⁴

A nicaraguai Daniel Ortégának – akinek szintén autoriter jeleket mutató rendszere nem kis mértékben a Venezuelából érkező olcsó olajnak és befektetéseknek köszönhető megszilárdulását⁶⁵ – a 2017-es év valószínűleg nem kis fejtörést okozhatott, hiszen nemzetközi szinten és az AÁSZ-on belül őt is sok kritika érte és éri választási rendszere, a demokratikus viszonyok általános állapota, illetve az országában tartott választások tisztasága miatt.⁶⁶ A kilátásba helyezett esetleges nemzetközi szankciók pedig az országba érkező külföldi befektetésekre is hatással lehetnek. Éppen ezért a kis közép-amerikai ország vezetőjének valószínűleg muszáj volt visszafognia magát, annak ellenére, hogy a venezuelai nemzetgyűlés ellenzéki elnöke szerint:

Nicolás Madurónak nem volt Daniel Ortégánál kártékonyabb tanácsadója a venezuelai demokrácia lebontása során. [...] Az egyik olyan dolog, amitől legjobban tartunk itt, Venezuelában, az az általunk csak nicaraguai forgatókönyvnek hívott eshetőség, vagyis amit Daniel Ortega is csinált, amikor próbálta megváltoztatni a választási törvényeket, és igyekezett felszámolni a politikai pártokat, hogy aztán azokkal és úgy rendezze meg a választásokat, akikkel és ahogy akarja. És pontosan ez az, amit most Nicolás Maduro igyekszik lemásolni.⁶⁷

15

Óvatos, egyensúlyozó politikája ellenére végül ő is szolidaritást vállalt a venezuelai kormánnyal⁶⁸ – annak ellenére, hogy szakértők korábban úgy látták, a legcélravezetőbb taktika részéről az lenne, ha nem nagyon nyilatkozna az ügyben.⁶⁹ Így aztán 2018. májusi, demokratikus szempontból

⁶⁴ Comunicación Ecuador (EcomunicacionEc): COMUNICADO OFICIAL | Sobre el proceso electoral en el hermano país Venezuela. Twitter. 2018. május 23., 8.47. <<https://twitter.com/ComunicacionEc/status/999316017179496448>> Hozzáférés: 2018. május 30.

⁶⁵ César Batiz–Octavio Enriquez–Iván Olivares: La bonanza de Daniel Ortega se llama Venezuela. Connectas. [s. a.] <<https://www.connectas.org/la-bonanza-de-daniel-ortega-se-llama-venezuela/>> Hozzáférés: 2018. május 30.

⁶⁶ Pamela Neumann: US pressure on Nicaragua will only stall diplomatic engagement and harm its most vulnerable groups. London School of Economics and Political Science, Latin America and Caribbean Centre. [s. a.] <<http://blogs.lse.ac.uk/latamcaribbean/2017/04/27/us-pressure-on-nicaragua-will-only-stall-diplomatic-engagement-and-harm-its-most-vulnerable-groups/>> Hozzáférés: 2018. június 7.

⁶⁷ Elena Toledo: Presidente del Parlamento venezolano asegura que Maduro imita a la dictadura de Ortega en Nicaragua. Panam Post. 2017. április 24. <<https://es.panampost.com/elena-toledo/2017/04/24/daniel-ortega-consejero-maduro/>> Hozzáférés: 2018. június 7.

⁶⁸ Presidente nicaragüense Daniel Ortega aboga por salida dialogada en Venezuela. Nodal, Noticias de America Latina y el Caribe. 2017. július 21. Hozzáférés: 2018. június 8.

⁶⁹ Leonor Álvarez: Daniel Ortega se calla, mientras Maduro se hunde. La Prensa. 2017. május 1. <<https://www.laprensa.com.ni/2017/05/01/politica/2222243-daniel-ortega-se-calla-mientras-maduro-se-hunde>> Hozzáférés: 2018. június 8.

vitatható újraválasztását követően is rögtön gratulált Madurónak, illetve az összes olyan venezuelai családnak, „akik elkötelezettek a béke, a stabilitás, a biztonság és az igazságosság iránt”,⁷⁰ korábban pedig Morenóhoz hasonlóan ő is elítélte, hogy Peru megtagadta a részvételt Madurótól a latin-amerikai államok csúcstalálkozóján.⁷¹ Ugyanakkor a Nicaraguában kialakult feszült belpolitikai helyzet, illetve a rendvédelmi szervek erre adott erőszakos válasza miatt tovább nőhet az országra nehezedő külföldi nyomás, és ez abba az irányba hathat, hogy Ortega még jobban eltávolodjon Venezuelától. Egyesek szerint az ország tartózkodása az AÁSZ legutóbbi, Maduro újraválasztásával kapcsolatos szavazásán már ennek a jele lehet.⁷²

A regionális tömörülések – az ALBA, az UNASUR, a MERCOSUL és a CELAC

Az talán nem túl meglepő, hogy a Venezuela által összehozott és pénzelt ALBA nevű integrációs szervezet több nyilatkozatban is kiállt Maduróék mellett, márciusi ülésén pedig kimondta:

Venezuela és a venezuelai forradalom megóvása nem csupán a venezuelaiak saját ügye. Olyan ügy ez, amely összetereli mindazokat, akik Latin-Amerikában és a Karib-térségben a tényleges függetlenségért harcolnak. Ma Venezuelában vívják a 21. század ayacuchói csatáját [ez volt a latin-amerikai függetlenségi mozgalmak utolsó nagy, spanyolok ellen vívott szárazföldi ütközete].⁷³

Ezt követően pedig a szervezet idén tavasszal tartott ülésén újabb Venezuelát támogató nyilatkozatot adott ki a venezuelai választásokkal, illetve Madurónak az összamerikai csúcstalálkozóra történő meghívásával kapcsolatban.⁷⁴

Az ALBA-t Venezuelával együtt megalapító Kuba az utóbbi években nem kis hasznot húzott a venezuelai olajból, és ezt a helyzetet továbbra is igyekszik fenntartani. Ennek, illetve a két országot összekötő ideológiai

⁷⁰ Daniel Ortega felicita a Maduro por reelección como presidente de Venezuela. *El Nuevo Diario*. 2018. május 21. <<https://www.elnuevodiario.com.ni/nacionales/464904-daniel-ortega-felicita-reeleccion-maduro-venezuela/>> Hozzáférés: 2018. június 8.

⁷¹ Daniel Ortega condenó expulsión de Maduro de Cumbre de las Américas. *El Universal*. 2018. május 21. <<http://www.eluniversal.com/politica/3307/daniel-ortega-publica-carta-peru-sobre-expulsion-venezuela-cumbre-america>> Hozzáférés: 2018. június 8.

⁷² Lúcia Navas: Exdiplomáticos ven debilitarse la relación de Daniel Ortega y Nicolás Maduro. *La Prensa*. 2018. június 7. <<https://www.laprensa.com.ni/2018/06/07/politica/2431333-exdiplomaticos-ven-debilitarse-la-relacion-de-daniel-ortega-y-nicolas-maduro>> Hozzáférés: 2018. június 8.

⁷³ Declaración Cumbre del ALBA: Defendamos la Unión, la Dignidad y la Soberanía de Nuestra América. Declaración de la XIV Cumbre de Jefes de Estado y de Gobierno del ALBA-TCP. *Cubadebate*. 2017. március 5. <<http://www.cubadebate.cu/noticias/2017/03/05/declaracion-cumbre-del-alba-defendamos-la-union-la-dignidad-y-la-soberania-de-nuestra-america/#.WxpGhr7RCHt>> Hozzáférés: 2018. június 8.

⁷⁴ Declaración XV Cumbre del ALBA-TCP. *América Latina en movimiento*. 2018. március 7. <<https://www.alainet.org/es/articulo/191477>> Hozzáférés: 2018. június 8.

köteléknek, valamint a közöttük számos szinten megvalósuló együttműködésnek köszönhető, hogy Havanna is teljes mellszélességgel kiáll Venezuela mellett – jóllehet ez nemzetközi szinten kevesebb súllyal esik latba. A közös forradalmi harc és az elvtársi szolidaritás jó példája Raúl Castro 2017-ben Madurónak írt levele:

Minden bizonnyal eljönnek majd a kemény küzdelem, a nemzetközi zaklatás, a blokádok és a korlátozások napjai, de ezek egyúttal az alkotás és a forradalmi munka napjai is; ezek során pedig a venezuelai emberek továbbra sem maradnak majd magukra, mivel a kubaiak ezután is ott lesznek mellettük a harcok szolidaritás frontvonalában, ügyük iránt minden eddiginél elkötelezettebben.⁷⁵

Ugyan Kuba elnöki tisztjét 2018 tavaszán Miguel Diaz-Canel vette át egy tervezett utódlási folyamat keretében, a hivatalos látogatásokból és az ezek során tett nyilatkozatokból egyelőre úgy tűnik, ez nem érintette a két ország kapcsolatát.⁷⁶

Venezuela régiós szövetségeseinek támogatása azonban nem merül ki ennyiben, mivel ezek számos helyi integrációs szervezetben is sikeresen meg tudják jeleníteni az ország kormányának érdekeit. Az UNASUR (*Unión de Naciones Suramericanas/União de Nações Sul-Americanas* – Dél-amerikai Nemzetek Uniója) például márciusban elítélő nyilatkozatot fogadott el Venezuelával kapcsolatban,⁷⁷ ám ezt a tizenkét tagból csak Argentína, Brazília, Kolumbia, Paraguay és Uruguay írta alá. A kérdés rendezetlensége ezt követően olyan feloldhatatlan feszültségekhez vezetett, hogy emiatt mára a már előtte is számos kihívással szembenézni kénytelen szervezet tetszhalott állapotba került.⁷⁸ 2018 áprilisában – miután a szervezet fél éve nem tudott megegyezni új főtitkára személyéről – ugyanis a legnépesebb tagállamok, Argentína, Brazília, Chile, Kolumbia, Paraguay és Peru felfüggesztették részvételüket annak munkájában.⁷⁹

⁷⁵ Raúl sends letter of support to President Nicolás Maduro Moros. *Cuba MinRex*. 2017. augusztus 10. <<http://www.minrex.gob.cu/en/raul-sends-letter-support-president-nicolas-maduro-moros>> Hozzáférés: 2018. június 8.

⁷⁶ Cuba's Diaz-Canel receives Maduro in first act as president. *Inquirer.net*. 2018. április 23. <<http://newsinfo.inquirer.net/984642/cubas-diaz-canel-receives-maduro-in-first-act-as-president>> Hozzáférés: 2018. június 8.; Deisy Bitrago–Andreina Aponte: Cuba's new leader praises Maduro in 'solidarity' visit to Venezuela. *Reuters*. 2018. május 30. <<https://www.reuters.com/article/us-venezuela-cuba/new-cuba-leader-pays-solidarity-visit-to-venezuela-idUSKCN1IVIZU>> Hozzáférés: 2018. június 8.

⁷⁷ Uruguay condena situación en Venezuela y pide restablecimiento del orden constitucional. *Portal de Presidencia*. 2017. március 31. <<https://www.presidencia.gub.uy/comunicacion/comunicacionnoticias/comunicado-conjunto-situacion-venezuela-mrree>> Hozzáférés: 2018. június 8.

⁷⁸ Tristana Santos: La agonía de UNASUR. *Vistazo*. 2018. február 27. <<http://www.vistazo.com/seccion/pais/actualidad-nacional/la-agonia-de-unasur>> Hozzáférés: 2018. június 8.

⁷⁹ Bruno Binetti–Ben Raderstorf: A Requiem for UNASUR. *Global Americans*. 2018. április 25. <<https://theglobalamericans.org/2018/04/a-requiem-for-unasur/>> Hozzáférés: 2018. június 8.

A MERCOSUR-nak (*Mercado Común del Sur* – Dél-amerikai Közös Piac)⁸⁰ eközben ugyan sikerült felfüggesztenie Venezuela tagságát,⁸¹ ám Evo Morales itt is kiállt Maduróék mellett.⁸²

Ennek a két utóbbi szervezetnek a nyilatkozatai, illetve határozatai viszont arra is rávilágítanak, hogy a latin-amerikai baloldal meggyengülésével Venezuela korábbi szövetségi hálózata is hézagossá vált. A kontinens déli felén az utóbbi időben éppen a két legnagyobb ország, Argentína és Brazília rokonszenvét veszítette el. A MERCOSUR-ból történő felfüggesztés leghatározottabb szorgalmazói például pont a brazilok voltak – a brazil külügyminiszter mindehhez még azt is hozzátette a felfüggesztés napján kipoztolt Twitter-üzenetében: „Demokratikus kormányként nem tudjuk ölbe tett kézzel nézni, hogy mellettünk egy diktatúra van. Ez a személyes álláspontom, ami egyben Brazília álláspontja is.”⁸³ Az argentin elnök, Mauricio Macri pedig szintén a Twitteren jelentette be, hogy a kormánya által rendszerszinten elkövetett jogsértések miatt visszaveszi Madurótól a Venezuelával rokonszenvező elődje, Cristina Fernández de Kirchner által odaítélt, San Martín tábornokról elnevezett díjat.⁸⁴

Miközben a Chávez által létrehozott ALBA megbénult, a MERCOSUR-ból kitették, az AÁSZ-ben pedig határozatot fogadtak el ellene, Venezuela az általa létrehozott CELAC-ban is kellemetlen helyzetbe került. Maduro kezdeményezésére még május elején összehívtak egy rendkívüli csúcstalálkozót, ám a megbeszélésről hét ország (a Bahamai Közösség, Barbados, Brazília, Mexikó és Paraguay, Peru, Trinidad és Tobago) távolmaradt, így Madurónak nem sikerült közös határozatot elfogadtatva támogatást szereznie – amit persze a venezuelai külügy vezetője, Delcy Rodríguez sikerként könyvelt el.⁸⁵ Augusztusban Maduro új gyűlés összehívásával próbálkozott,⁸⁶ ám Hugo Martínez, a szervezet átmeneti elnöke

⁸⁰ A szervezet a portugál MERCOSUL (Mercado Comum do Sul) néven is ismert.

⁸¹ Andres Schipani: Venezuela suspended from South American trade bloc. *Financial Times*. 2017. augusztus 5. <<https://www.ft.com/content/fe66fd2-79fe-11e7-9108-edda0bcb928>> Hozzáférés: 2018. június 8.

⁸² Bolivia pide retorno de Venezuela a Mercosur, Brasil lo condiciona. *HispanTV, Nexo Latino*. 2017. december 23. <<https://www.hispanTV.com/noticias/bolivia/363330/morales-retornar-venezuela-mercosur-temer>> Hozzáférés: 2018. június 8.

⁸³ Aloysio Nunes (Aloysio_Nunes): Um governo... *Twitter*. 2017. augusztus 4., 9.39. <https://twitter.com/Aloysio_Nunes/status/89351179182477218> Hozzáférés: 2018. június 8.

⁸⁴ Mauricio Macri (mauriciomacri): Vamos a retirarle... *Twitter*. 2017. augusztus 3., 12.08. <<https://twitter.com/mauriciomacri/status/893186877519429633>> Hozzáférés: 2018. június 8.

⁸⁵ Reunión de Celac convocada por Venezuela tuvo siete ausencias y no llegó a acuerdo. *RPP Noticias*. 2017. május 3. <<http://rpp.pe/mundo/latinoamerica/reunion-de-celac-convocada-por-venezuela-tuvo-siete-ausencias-y-no-llego-a-acuerdo-noticia-1047989>> Hozzáférés: 2018. június 8.

⁸⁶ Presidente Maduro: Cumbre Extraordinaria de la Celac será un espacio de diálogo y solución a los problemas de América Latina. *Fundayacucho*. 2017. augusztus 15. <<http://www.fundayacucho.gob.ve/2017/08/15/presidente-maduro-cumbre-extraordinaria-de-la-celac-sera-un-espacio-de-dialogo-y-solucion-a-los-problemas-de-america-latina/>> Hozzáférés: 2018. június 8.

ezt a következővel utasította vissza: „Jelenleg annyit közölhetek, hogy nincs konszenzus a Venezuela ügyével kapcsolatos rendkívüli csúcstalálkozó megrendezését illetően, ennek következtében pedig a CELAC nem tud ilyen csúcsot tartani.”⁸⁷

Eközben a Venezuela-ellenes érzelmek még egy alkalmi regionális tömörülés létrejöttéhez is hozzájárultak. 2017 augusztusában ugyanis Peru fővárosában tizenhét amerikai ország vezetői gyűltek össze, hogy a venezuelai eseményekről tárgyaljanak. Nyilatkozatukban elítélték a kormány által alkalmazott erőszakot, és kifejezték támogatásukat az ellenzéki nemzetgyűlés, valamint a különböző szervezetek Venezuelát elítélő nyilatkozatai iránt.⁸⁸ A csoportosulás azóta már több, Venezuelát elítélő nyilatkozatot is kiadott, ezzel folyamatos nyomás alatt tartva a rezsimet. A 2018. májusi választást követően pedig tagjai kijelentették: nem ismerik el Maduro győzelmét. Ezt követően nagyköveteiket hazarendelték, a saját országukban állomásozó venezuelai nagyköveteket pedig berendelték a külügyminisztériumaikba.⁸⁹

Azt is látni kell viszont, hogy a Latin-Amerikában nagy hagyományokkal bíró Amerika-ellenesség, amelyre – ahogy a fentebb már idézett szövegek némelyikéből is kitűnik – a Maduro-párti nyilatkozatok és a venezuelai vezetés alaposan rá is játszanak, még mindig össze tudja kovácsolni a régiót – akár a sokak által elítélt venezuelai kormánynak kedvező irányban is. Amikor ugyanis Trump felvetette a katonai beavatkozás lehetőségét, a legtöbb régiós kormány egységesen kiállt amellett, hogy az Egyesült Államok inkább tartsa magát távol a déli szubkontinens ügyeitől és az erőszak alkalmazásától.⁹⁰ Hasonló helyzet volt megfigyelhető 2018 februárjában is, amikor az akkori amerikai külügyminiszter, Rex Tillerson venezuelai katonai puccsra felhívó ötletét a helyi vezetők nem fogadták túlzott lelkesedéssel.⁹¹

⁸⁷ Eugenia Velásquez: Sin consenso para realizar reunión que pidió Nicolás Maduro en El Salvador. *Elsalvador.com*. 2017. augusztus 21. <<https://www.elsalvador.com/noticias/nacional/387915/sin-consenso-para-realizar-celac-en-el-salvador/>> Hozzáférés: 2018. június 8. Mindez azok után történt, hogy a salvadori miniszterelnök is kijelentette: minden jogi eszközt meg fog ragadni annak érdekében, hogy Maduro ne léphessen be az ország területére.

⁸⁸ Declaración Conjunta 007-17. *Ministerio de Relaciones Exteriores de Perú*. 2017. augusztus 8. <http://www.rree.gob.pe/SitePages/declaracion_conjunta.aspx?id=DC-007-17> Hozzáférés: 2018. június 8.

⁸⁹ El Grupo de Lima no reconoce la reelección de Maduro y reduce las relaciones diplomáticas. *Agencia EFE*. 2018. május 21. <<https://www.efe.com/efe/espana/mundo/el-grupo-de-lima-no-reconoce-la-reeleccion-maduro-y-reduce-las-relaciones-diplomaticas/10001-3622614>> Hozzáférés: 2018. június 8.

⁹⁰ Nicolas Casey: Trump's Threat Against Maduro Unites Latin America, Agains U.S. *The New York Times*. 2017. augusztus 14. <<https://www.nytimes.com/2017/08/14/world/americas/trump-venezuela-maduro-latin-america.html?mcubz=1>> Hozzáférés: 2018. június 8.

⁹¹ Vö. Gabriel Stargardter–Alexandra Ulmer: Venezuela military ouster remarks dog Tillerson in Latin America. *Reuters*. 2018. február 2. <<https://www.reuters.com/article/us-venezuela-politics-usa/venezuela-military-ouster-remarks-dog-tillerson-in-latin-america-idUSKBN1FM1ZA>> Hozzáférés: 2018. június 12., illetve Greg Weeks: Global responses to Rex Tillerson's trip to Latin America. *Global Americans*. 2018. február 21. <<https://theglobalamericans.org/2018/02/global-responses-rex-tillersons-trip-latin-america/>> Hozzáférés: 2018. június 12.

A legfontosabb térségen kívüli szövetségek: Oroszország, Kína és Irán

Ahogy látható, a térség országainak különböző fórumokon kifejtett támogatásából Venezuela bőven profitál, ám mégsem ez az, ami életben tartja a gazdasági csőd szélén táncoló országot, hanem az Oroszország és Kína által nyújtott segítség. Az ország két nagyhatalmú szövetségese ugyanis képes meggátolni a diplomácia területén, hogy az ENSZ BT-ben határozat születhessen Venezuela ellen.⁹² Oroszország egyébként ezen kívül is elég határozottan kiáll Venezuela mellett. Szergej Lavrov még 2017 februárjában, a venezuelai külügyminiszterrel való találkozáját követően hivatalos nyilatkozatban jelentette ki, hogy „[mi, oroszok,] támogatjuk a megválasztott kormány nemzeti párbeszéd irányába tett azon lépéseit, melyek célja, hogy [...] alkotmányos módon, romboló külföldi beavatkozás nélkül kerekedjenek felül a problémákon”.⁹³ Egyúttal határozottan aláhúzta, ők Venezuela független külpolitikája mellett törnek lándzsát, és bármilyen jellegű külföldi beavatkozást elítélnék, miközben azt is megerősítette: a két ország kapcsolatai történelmi csúcsukat élik. A válság eszkalálódásával aztán augusztusban lényegében [megismételte](#) korábbi nyilatkozatát.⁹⁴ Hozzá hasonlóan támogatásáról biztosította Madurót az orosz elnök, Putyin is,⁹⁵ aki állítólag elismerését fejezte ki az iránt, hogy milyen „bátran és józanul vezeti a venezuelai nemzetet a béke útján”.⁹⁶

Érdekes azonban a beszélgetés leiratának azon része is, mely szerint „Putyin elnök hangsúlyozta, Venezuela az Oroszországi Föderáció második legnagyobb kereskedelmi partnere a Latin-Amerikát és a Karib-térséget magába foglaló régióban, és rámutatott Venezuelának a két nemzet kereskedelmi érdekeiben betöltött növekvő jelentőségére”. A kijelentés elsősorban annak fényében tekinthető figyelemre méltónak, hogy az MIT 2015-ös adatai alapján a két ország gazdasági kapcsolatai elég visszafogottak – az Oroszországból Venezuelába érkező import is 0,3%-kal kevesebb, mint 2%.⁹⁷

⁹² Michelle Nicolis: Russia, China, others boycott U.S. meeting at U.N. on Venezuela. *Reuters*. 2017. november 14. <<https://www.reuters.com/article/us-venezuela-politics-un/russia-china-others-boycott-u-s-meeting-at-u-n-on-venezuela-idUSKBNIDE056>> Hozzáférés: 2018. június 12.

⁹³ Russia reaffirms Support for Venezuelan Sovereignty. *Venezuelanalysis.com*. 2017. február 7. <<https://venezuelanalysis.com/news/12921>> Hozzáférés: 2018. június 12.

⁹⁴ Russia says Venezuela crisis must be resolved peacefully. *Reuters*. 2017. augusztus 16. <<https://www.reuters.com/article/us-venezuela-politics-russia-idUSKCN1AW0XQ>> Hozzáférés: 2018. június 12.

⁹⁵ Vladimir Putin manifieste su apoyo a Maduro en medio de crisis venezolana. *Emol.com*. 2017. május 18. <<http://www.emol.com/noticias/Internacional/2017/05/18/859017/Vladimir-Putin-manifiesta-su-apoyo-a-Maduro-en-medio-de-crisis-venezolana.html>> Hozzáférés: 2018. június 12.

⁹⁶ Nicolás Maduro (NicolasMaduro): Con nuestro amigo... *Twitter*. 2017. július 10., 15. 03. <<https://twitter.com/NicolasMaduro/status/884533548123906052/photo/1>> Hozzáférés: 2018. június 12.

⁹⁷ Where does Venezuela import from? (2016) *Observatory of Economic Complexity*. <https://atlas.media.mit.edu/en/visualize/tree_map/hs92/import/ven/show/all/2016/> Hozzáférés: 2018. július 5. Az igazsághoz azonban az is hozzátartozik, hogy ez közel 100%-os növekedést jelent az előző évhez képest.

De akkor mire is gondolhatott Putyin? A káoszba süllyedő Venezuelába nem kevés orosz tőke érkezett az utóbbi időben: a Rosznyeftytól kapott pénz révén a dél-amerikai államnak 2017-ben állítólag kétszer is sikerült elkerülnie a fizetéképtelenséget – az orosz állami olajcég a hírek szerint csupán 2017 áprilisában egymilliárd dollárt adott Venezuelának a jövőbeli olajszállítványok ígéréteért cserébe.⁹⁸ Ezzel párhuzamosan pedig az orosz cég betört a helyi szénhidrogénbiznisz összes területére. A kölcsönökért kapott fedezetként már zálogjoga van a venezuelai állami olajvállalat (PDVSA) Citgo nevű amerikai leányának 49,9%-ára,⁹⁹ és a hitelekért cserébe egyre több és egyre értékesebb kitermelési projektbe vonják be. Pedig a Rosznyefty már most is a venezuelai olajexport 13%-át értékesíti tovább a nemzetközi piacon.¹⁰⁰ Venezuelai beszerzései révén megerősítve latin-amerikai pozícióit, az orosz vállalat könnyedén megvetheti a lábát az amerikai kontinens energiapiacán, és ezzel az oroszokat sújtó szankciók ellenére is valódi globális vállalattá nőheti ki magát. Az oroszok gazdasági segítsége – vagy, ha úgy tetszik, térnyerése – pedig valószínűleg más szektorokban is folyamatban van: tavaly októberben például, miután személyesen is találkozott a két ország államfője, Maduro pedig megköszönte Putyin addigi támogatását, megegyezés született közöttük a Venezuelába irányuló orosz gabonaszállításokról is.¹⁰¹ A kapcsolat azóta is szoros, hiszen Putyin és Maduro is kölcsönösen gratulált a másik 2018. tavaszi választási győzelméhez,¹⁰² ráadásul orosz szakértők valószínűleg segítettek a venezuelai rezsim amerikai szankciók kikerülésének céljával létrehozott kriptovalutájának, a petro(moneda) nak a kifejlesztésében is – még ha nem is teljesen önzetlenül, hanem azért, hogy Venezuelát „kísérleti nyúlnak” használva értékes tapasztalatokat szerezzenek a pénzügyi eszköz használatával kapcsolatban.¹⁰³

⁹⁸ Marianna Parraga–Alexandra Ulmer: Special Report: Vladimir’s Venezuela – Leveraging Loans to Caracas, Moscow snaps up oil assets. *Reuters*. 2017. augusztus 11. <<https://www.reuters.com/article/us-venezuela-russia-oil-specialreport/special-report-vladimirs-venezuela-leveraging-loans-to-caracas-moscow-snaps-up-oil-assets-idUSKBN1AR14U>> Hozzáférés: 2018. június 12.

⁹⁹ Alexandra Ulmer: Exclusive: U.S. investors seek to acquire Russia’s Rosneft lien in Citgo. *Reuters*. 2018. február 26. <<https://www.reuters.com/article/us-usa-oil-citgo-exclusive/exclusive-u-s-investors-seek-to-acquire-russias-rosneft-lien-in-citgo-idUSKCN1GA2J4>> Hozzáférés: 2018. június 12.

¹⁰⁰ Will Racke: Desperate for Cash, Venezuela Gives Putin Control of Oil Assets. *The Daily Signal*. 2017. augusztus 14. <<https://www.dailysignal.com/2017/08/14/desperate-for-cash-venezuela-gives-putin-control-of-oil-assets/>> Hozzáférés: 2018. június 12.

¹⁰¹ Venezuela’s Maduro thanks Putin for support in difficult times. *Reuters*. 2017. október 4. <<https://www.reuters.com/article/us-venezuela-russia-maduro/venezuelas-maduro-thanks-putin-for-support-in-difficult-times-idUSKBN1C922H>> Hozzáférés: 2018. június 12.

¹⁰² Congratulations to Nicolas Maduro on his re-election as President of Venezuela. *President of Russia*. 2018. május 21. <<http://en.kremlin.ru/events/president/news/57507>> Hozzáférés: 2018. június 12. Illetve Maduro y Putin interesados en un “pronto encuentro” según la Cancillería venezolana. *Eldiario.es*. 2018. március 23. <https://www.eldiario.es/politica/Maduro-Putin-interesados-Cancilleria-venezolana_0_753125815.html> Hozzáférés: 2018. június 12.

¹⁰³ Simon Shuster: Exclusive: Russia Secretly Helped Venezuela Launch a Cryptocurrency to Evade U.S. Sanctions. *Time*. 2018. március 20. <<http://time.com/5206835/exclusive-russia-petro-venezuela-cryptocurrency/>> Hozzáférés: 2018. június 12.

A rendszer másik jelentős támasza, a kínai kormány 2017 áprilisában szintén támogatásáról biztosította Venezuelát, és reményét fejezte ki arra vonatkozóan, hogy a baráti országnak sikerül „belügyeit megfelelően kezelnie, a stabilitást, illetve a gazdasági és társadalmi fejlődést fenntartania”.¹⁰⁴ A válság fokozódásával pedig, az oroszoknál kimértebben és a szokásos, semlegességet kidomborító hangnemben ugyan, de Peking is felszólalt egy esetleges külföldi nyomásgyakorlás ellen.¹⁰⁵ Kínának egyébként még Oroszországnál is komolyabb gazdasági érdekei fűződnek a latin-amerikai országhoz: Venezuela legjelentősebb hitelezője jelenleg a távol-keleti népköztársaság,¹⁰⁶ amelynek egyúttal Venezuela jelenti a legelkötelezettebb helyi szövetségését.

Támogatásáért cserébe Kína rengeteg olajat és számos kedvező üzleti és befektetési lehetőséget kapott, így a kínai cégek már igen mélyen behatoltak a venezuelai piacokba és gazdaságba.¹⁰⁷ A megnövekedett orosz érdeklődés azonban az utóbbi időben azért is jól jött Venezuelának, mivel a kínai befektetők megfigyelők szerint az utóbbi években egyre jobban kezdenek aggódni az itteni befektetéseik jövője miatt,¹⁰⁸ az ázsiai ország pedig egyre óvatosabb, ha újabb venezuelai kölcsönkérelmekről van szó.¹⁰⁹ Ennek ellenére nyilvánvalóan nem szeretnék elveszíteni itt kiépített stratégiai pozícióikat, politikai káoszt vagy polgárháborút pedig végképp nem akarnak, hiszen ebben az esetben venezuelai olajszállításaik és befektetéseik is károsulhatnának. A venezuelai kormány irányában megnyilvánuló távolságtartóbb magatartást jelzi azonban az is, hogy Maduro 2018. tavaszi választási győzelméhez a kínai kormány nem gratulált azonnal, hanem csak abbéli reményét fejezte ki, hogy az ország meg fog tudni oldani minden olyan problémát, amellyel a választásokat követően kell szembenéznie, illetve hangsúlyozta, más országoknak nem szabad beleavatkozniá Venezuela belügyeibe.¹¹⁰

¹⁰⁴ China: Esperamos que Venezuela logre mantener “la estabilidad”. *El Nacional*. 2017. április 21. <http://www.el-nacional.com/noticias/mundo/china-esperamos-que-venezuela-logre-mantener-estabilidad_178321> Hozzáférés: 2018. június 12.

¹⁰⁵ China: Presiones son inútiles para solucionar la crisis en Venezuela. *El Nacional*. 2017. augusztus 16. <http://www.el-nacional.com/noticias/mundo/china-presiones-son-inutiles-para-solucionar-crisis-venezuela_198963> Hozzáférés: 2018. június 12.

¹⁰⁶ Anders Corr: Remove Maduro, And China, Send \$80 Billion In Emergency Aid To Venezuela. *Forbes*. 2017. április 21. <<https://www.forbes.com/sites/anderscorr/2017/04/21/remove-maduro-and-china-send-80-billion-in-emergency-aid-to-venezuela/#6aaea4c2a2f2>> Hozzáférés: 2018. június 12.

¹⁰⁷ Xulio Ríos: El trance de China con Maduro. *El País*. 2017. augusztus 2. <https://elpais.com/internacional/2017/08/02/actualidad/1501669644_229291.html> Hozzáférés: 2018. június 12.

¹⁰⁸ Margaret Myers: Venezuela’s friends in Beijing worried. *Miami Herald*. 2016. augusztus 14. <<http://www.miamiherald.com/opinion/op-ed/article95671077.html>> Hozzáférés: 2018. június 12.

¹⁰⁹ Arturo Wallace: Qué papel pueden jugar Rusia, China e India en la crisis de Venezuela. *BBC*. 2017. augusztus 1. <<http://www.bbc.com/mundo/noticias-america-latina-40785546>> Hozzáférés: 2018. június 12.

¹¹⁰ He Huifeng: China won’t interfere in Venezuela despite controversy over President Maduro’s election win. *South China Morning Post*. 2018. május 22. <<http://www.scmp.com/news/china/diplomacy-defence/article/2147149/china-wont-interfere-venezuela-despite-controversy-over>> Hozzáférés: 2018. június 12.

Ugyanakkor a kínai üzleti körök türelmének fogyását jelezheti, hogy Kína vezető szénhidrogén-konglomerátumának, a Sinopecnek az egyik leányvállalata 2017 végén szerződészegés vádjával beperelte az állami kézben lévő és a csőd szélén tántorgó PDVSA-t.¹¹¹

A két nagy ország mellett korábban már szóba került az iráni kapcsolat is. A két kormány közötti Amerika-ellenes ideológiai egység továbbra is fennáll, és Irán továbbra sem hidegült el Venezuelától,¹¹² sőt, az irániak támogatásukat kifejezendő egy külügyminiszteri találkozáson azt is felajánlották, hogy

Az el nem kötelezettek mozgalmának keretein belül az Iráni Iszlám Köztársaság a mozgalom trojkájának tagjaként kész arra, hogy együtt dolgozzon a mozgalom rotáló soros elnökségét jelenleg betöltő Venezuelával, és [hasonló helyzetben szerzett tapasztalatai révén] segítse az illegális szankciók elleni küzdelemben.¹¹³

Bár azt lehetett hinni, hogy az ilyen kijelentések inkább csak a gesztusok szintjén értelmezhetőek, mert a két ország viszonya nem mutatott fejlődő tendenciákat az utóbbi időben, a jelenleg mindkét állam ellen bevezetett amerikai szankciók a jövőben kapcsolataik újbóli megerősödéséhez vezethetnek.¹¹⁴ A két, viszonylagos elszigeteltségben létező és saját problémáival küzdő ország viszont ennek ellenére a jelen körülmények között valószínűleg csak korlátozott módon tud egymás segítségére lenni.

Zárógondolatok

Maduro rendszere tehát az otthoni ellenzék és a vele szemben ellenséges nemzetközi közösség reakcióin túl nagyban függ szövetségesei jövőben várható viselkedésétől. Erre pedig több tényező is hatással lehet. Azok, akik ideológiai alapon támogatják Maduro kormányát, valószínűleg a jövőben sem fognak másképp tenni, bár Lenín Moreno és Daniel Ortega esete azt mutatja, hogy a hatalom megtartása érdekében tett egyre radikálisabb venezuelai lépések és a nemzetközi nyomásgyakorlás, illetve a politikai számítás következtében ezek a pozíciók is változhatnak, mivel léteznek olyan szempontok, amelyek adott esetben az ideológiai rokonszenvet is

¹¹¹ Tracy Rucinski: China's Sinopec sues Venezuela in sign of fraying relations. *Reuters*. 2017. december 7. <<https://www.reuters.com/article/us-sinopec-pdvsalawsuit/chinas-sinopec-sues-venezuela-in-sign-of-fraying-relations-idUSKBN1E100S>> Hozzáférés: 2018. június 13.

¹¹² Iran open for closer ties with Venezuela. *The Iran Project*. 2017. július 5. <<http://theiranproject.com/blog/2017/07/05/iran-open-closer-ties-venezuela/>> Hozzáférés: 2018. június 13.

¹¹³ Iran, Venezuela Opt for Broadening of Mutual Cooperation. *FARS News Agency*. 2017. augusztus 6. <<http://en.farsnews.com/newstext.aspx?nn=13960515000359>> Hozzáférés: 2018. június 13.

¹¹⁴ Venezuela's Arreaza in Iran to Discuss Sanctions, Healthcare. *Telesur*. 2018. április 7. <<https://www.telesur.net/english/news/Venezuelas-Arreaza-in-Iran-to-Discuss-Sanctions-Healthcare--20180407-0015.html>> Hozzáférés: 2018. június 13.

felülírhatják. Ha pedig folytatódik a latin-amerikai baloldal elmúlt években megkezdődött visszaszorulása, akkor a jövőben mind több ideológiai alapú szövetségesét vesztheti el az ország. A legbiztosabb pontnak továbbra is Kuba tűnik. A karibi állam politikai ideológiájának alapjai egyrészt nagy átfedésben vannak a chávizmussal. Másrészt egyéb opciók híján és az újból elhidegülő Kuba–Egyesült Államok kapcsolatok következtében az ország vezetése várhatóan ameddig csak lehet, minden erejével igyekszik majd kihasználni azt az olcsó olajforrást, amelyre a hidegháború lezárultával leálló szovjet olajszállítások vége óta végre rátalált, és amelyet egyelőre nem tud és minden bizonnyal nem is akar más, észak-amerikai forrásokra lecserélni. Ezt az is megkönnyíti, hogy a kubaiak tanácsadóik révén igen mélyen behatoltak Venezuela felső vezetésébe.

A karibi országok viselkedése még ennél is sokkal érdekesebb lehet, hiszen kérdéses, hogy ha a Petrocaribe rendszerében már nem tudnak több olajhoz jutni, akkor hosszú távon mennyire maradnak lojálisak Venezuela mostani kormányához. Amennyiben az Egyesült Államok vállalatai a jövőben hajlandóak jelentősebb részt vállalni a térség energiaellátásában, akkor az nagyban kihathat Venezuela régiós befolyására.¹¹⁵ A többi latin-amerikai ország egyelőre elítéli Maduróék intézkedéseit, és leginkább nyomasztó tehetétként tekint az egész bolívari kalandra. Saját maguk között már el is kezdték összehangolni lépéseiket, hogy folyamatosan növeljék a nyomást a venezuelai politikai vezetésre. Ugyanakkor a Trump-kormányzat eddig nem túl szerencsés módon és kellő körültekintés nélkül megfogalmazott üzeneteivel egyelőre nem hatott pozitívan a még szélesebb körű pánamerikai összefogás irányába.

Az ügy kapcsán azt is érdekes megfigyelni, hogy mi lett azokból a pár éve még sokak által jóindulatú optimizmussal szemlélt, a gazdasági helyett elsősorban inkább a politikai igényeknek engedelmessé váló régiós egyesülési törekvésekből, amelyeknek, mint láttuk, Venezuela is fontos motorja, illetőleg aktív formálója volt.¹¹⁶ A minél több térségbeli nemzet összefogásának céljával létrehozott UNASUR és CELAC működése a nem csupán a venezuelai ügy mentén megmutatkozó, de annak kapcsán mindenképp éles megvilágításba kerülő politikai ellentétek miatt lényegében kiüresedett. Ez pedig felveti a kérdést, van-e létjogosultsága annak, hogy ezek a szervezetek a transznacionális helyett inkább a kormányközi megoldásokra alapozták működésüket, hiszen ez különböző ideológiai alapállások esetén láthatólag nehezen feloldható

¹¹⁵ Goldwyn–Gill.

¹¹⁶ Racs Marianna Katalin: A regionális integráció sajátosságai Latin-Amerikában. *Eszmélet*. 2010/nyár. 111–122.

ellentéteket eredményezhet.¹¹⁷ Ilyen szempontból tehát Venezuela bolívari egységekre vonatkozó céljai úgy tűnik, megghiúsultak, és a földrész délebbi részén hatalomra került jobboldali kormányok már más jellegű modellekben gondolkodnak. Így kérdéses, hosszú távon lesz-e folytatása a chávez-i elképzeléseknek. Éppen amiatt viszont, hogy ezek a jobboldali populista kormányok más modellben, a jelentős nemzetközi gazdasági szereplőkkel kötött megállapodásokban gondolkodnak, egyelőre jól jöhet nekik egy baloldali populista *doppelgänger*, mivel ennek antiteziséken jobban tudják definiálni magukat a nemzetközi porondon.¹¹⁸ A szolidaritásra alapozott ALBA ugyan az előző szervezetekkel szemben egyelőre továbbra is betölti funkcióját, ám itt is felmerült a kérdés, hogy létezése tényleg minden résztvevő esetében valós igényből származik-e, vagy pedig inkább csak a venezuelai olaj hajtja előre a működését. A kérdéskörnek az is figyelemre méltó vonulatát jelenti, hogy miközben Venezuela korábban többé-kevésbé sikeres módon mindent megtett az Egyesült Államok közreműködésével működő szövetségek megtorpedozására vagy meggyengítésére, az Amerikai Államok Szövetsége – a szervezeten belül ugyancsak jelentkező viták ellenére – még mindig aránylag sértetlen reneoméval vészeltte át a venezuelai kérdés okozta viharokat.

A szankcióktól sújtott Oroszország valószínűleg hosszabb távon is ki fog tartani Maduro mellett – ahogy azt például szíriai szövetségese esetében is teszi. A két kormány között megvan az Amerika-ellenes ideológiai egység, ráadásul az oroszok venezuelai jelenlétükkel is azt tudják sugározni az egész világ számára, hogy rájuk nemcsak lokális, hanem globális hatalmi tényezőként is kell tekinteni. Mi több, térnyerésükkel egy olyan, földrajzi-politikai szempontból ideális helyen tudnak befolyásra szert tenni, amely tőlük távol, az Egyesült Államokhoz viszont közel, annak hagyományos érdekszféráján belül helyezkedik el. Persze a hatalmi-politikai megfontolásokon túl természetesen gazdasági érdekeltségeik kibővítése sem utolsó szempont számukra. A venezuelai ellenzék eddig úgy nyilatkozott, hogy a törvényhozásban nem ismerik el az utóbbi időben kötött üzleteiket,¹¹⁹ ez pedig bár a nemzetgyűlést egyelőre félreállította az elnök, újabb ok lehet arra, hogy az oroszok sokáig kitartsanak a mostani kormány mellett, hiszen egy ellenzéki kormány akár visszamenőlegesen is módosíthatná a szerinte alkotmányellenesen

¹¹⁷ Matías Mongan: El “empate catastrófico” profundiza la crisis del proceso de integración. *Foreign Affairs Latinoamérica*. 2018. március 12. < <http://revistafal.com/el-empate-catastrofico-profundiza-la-tesis-del-proceso-de-integracion/> > Hozzáférés: 2018. június 20.

¹¹⁸ Uo.

¹¹⁹ Alexandra Ulmer–Marianna Parraga: Exclusive: Russia, Venezuela discuss Citgo collateral deal to avoid U.S. sanctions – sources. *Reuters*. 2017. július 20. < <https://www.reuters.com/article/us-oil-rosneft-citgo-exclusive-idUSKBN1A52RN> > Hozzáférés: 2018. június 13.

elfogadott szerződéseket. Mégis, éppen befektetések és befolyásuk védelme miatt, a jövőben olyan helyzet is előállhat, hogy a többi érdekelt féllel – például a katonasággal, Kubával és Kínával – együtt az oroszok inkább úgy döntenek, pozícióik őrzése érdekében részt vesznek egy irányított hatalomátvétel lebonyolításában.

Bár azt lehetne gondolni, hogy a kínaiak ideológiai alapon biztos szövetségesei Venezuelának, ez egyáltalán nincs így. Chávez próbálkozásai ellenére a kínai kormány mindig is vigyázott arra, hogy a két ország kapcsolatának ne legyenek ilyen jellegű, de még USA-ellenes felhangjai sem. Gazdasági érdekeik még az oroszoknál is erősebb szálakkal fűzik őket az országhoz – azonban fontos, hogy az országhoz, és nem annak kormányához. Ennek ellenére, vagy éppen pont emiatt, rájuk még az oroszoknál is számítóbb pragmatizmus jellemző: semmi esetre sem szeretnék elveszteni itt kiépített gazdasági érdekeltségeiket, így minden bizonnyal aktívan építik a csatornákat a mostani ellenzék felé is – ahogy azt a 2012-es elnökválasztások során is tették.¹²⁰ Bár egyesek azt várják, hogy esetleg a venezuelai válság kapcsán teremthető meg a precedens arra, hogy Kína szakítson hagyományosan képviselt „nem-beavatkozási” politikájával¹²¹ – főleg, hogy a venezuelai közbiztonsági és közellátási helyzet már az ott élő kínaiakat is egyre jobban sújtja, olyannyira, hogy többen közülük a hazautazást választják¹²² –, a kivárásos, kétkulacos politika egyelőre még kézenfekvőbb megoldásnak tűnik. Persze az itteni befektetések és pozíciók megőrzése, az otthoni befektetői körök és a többi térségbeli partner felé sugárzott pozitív kép fenntartása fontos Kínának, így adott esetben végül mégis a beavatkozás mellett dönthet – vagy a jelenlegi kormányra gyakorolt gazdasági-politikai nyomásgyakorlás révén, vagy pedig a már említett érdekelt felekkel együttműködve, és inkább a háttérből irányítva a szálakat.

Persze, mivel ironikus módon egyébként az Egyesült Államok és a globális nagyvállalatok ellen hangolt retorikából politikai tőkét kovácsoló Venezuela legfőbb exportcélpontja 39%-os részesedésével továbbra is az Egyesült Államok,¹²³ valószínűleg minden szereplő fél szemmel ennek kormányára is sandít következő lépése kiszámításánál. Érdekes

¹²⁰ Myers.

¹²¹ China Could Have a Say on Venezuela's Future. *Bloomberg*. 2017. július 18. <<https://www.bloomberg.com/view/articles/2017-07-18/china-could-have-a-say-on-venezuela-s-future> > Hozzáférés: 2018. június 13.

¹²² He Huifeng: As Venezuela implodes, so do the dreams of thousands of fleeing Chinese. *South China Morning Post*. 2017. augusztus 14. <<http://www.scmp.com/news/china/economy/article/2102922/venezuela-implodes-so-do-dreams-thousands-fleeing-chinese> > Hozzáférés: 2018. június 15.

¹²³ Where does Venezuela export to? (2016) *Observatory of Economic Complexity*. <https://atlas.media.mit.edu/en/visualize/tree_map/hs92/export/ven/show/all/2016/ > Hozzáférés: 2018. július 5.

fordulatok pedig velük kapcsolatban is adódnak: a Goldman Sachs még 2017 nyarán is jó ötletnek látta, hogy bevásároljon a PDVSA olcsó kötvényeiből (és ezeket az egyébként gazdasági szabadságharcot folytató kormány gond nélkül el is adta neki),¹²⁴ arra számítva, hogy Maduro majd megbukik, ők pedig nagyot kaszálnak az ügyön. Miután azonban az ellenzék kijelentette, hogy a kormány bukása és az ő esetleges hatalomra kerülésük esetén nem fogja elismerni ezeket a kötvényeket, most már a Goldman Sachs is érdekelt lehet a Maduro-rendszer fennmaradásában. Ugyanakkor, ha mostani megválasztását követően Maduro bekegyényít, és esetleg a nyugati tőke még teljesebb kiszorítását tűzi ki célul, hogy annak érdekeltségeit további támogatást remélve az oroszoknak és a kínaiaknak próbálja átadni,¹²⁵ akkor az megint csak új perspektívát adhat a kérdésnek. Aki tehát ma még szövetséges, az biztosan számol azzal, hogy az eddig elért gazdasági és a szélesebb dimenziójú politikai és stratégiai eredmények megtartása érdekében bármelyik pillanatban szüksége lehet arra, hogy taktikát váltson, sőt, akár a többi érdekelt félnél is gyorsabban kell majd cselekednie (ami természetesen Irán és Kuba esetében csak mérsékeltebben érvényes). Így pedig Maduro számára a Chávez örökségként megmaradt bomló szövetségesei háló darabjai egyre fojtogatóbbá válhatnak.

¹²⁴ Ellen R. Wald: Why Goldman Sachs Just Made An Embarrassing Bet On Venezuela. *Forbes*. 2017. június 1. <<https://www.forbes.com/sites/ellenwald/2017/06/01/why-goldman-sachs-just-made-an-embarrassing-bet-on-venezuela/#465342994f85>> Hozzáférés: 2018. június 13.

¹²⁵ Evan Ellis: Venezuela's election, the day after: A handover of the nation's oil riches to Russia and China? *Global Americans*. 2018. május 2. <<https://theglobalamericans.org/2018/05/venezuelas-election-day-handover-nations-oil-riches-russia-china/>> Hozzáférés: 2018. június 13.